

رابطه مولفه های خودکارآمدی معلم و اعتماد سازمانی مدرسه با

توسعه حرفه‌ای معلمان نقش میانجی ادراک رهبری

الهام اسماعیلی^۱، مریم سامری*^۲، محمدحسینی^۳

Received: 21/06/2019

صفحات: ۴۴۶-۴۱۶

دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۳/۳۱

Accepted: 15/01/2020

پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۱۰/۲۵

چکیده

روش پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه‌ی آماری شامل تمام معلمان رسمی دوره ابتدایی شهرستان ارومیه ۲۰۲۷ نفر بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای با بهره‌گیری از فرمول کوکران تعداد ۳۲۲ نفر به عنوان نمونه انتخاب گردید. ابزارهای سنجش شامل پرسشنامه‌های استاندارد اعتماد سازمانی مدرسه (Popen (2003)، خودکارآمدی معلم (Tschannen-Moran & Woolfolk (2001) پرسشنامه ادراک رهبری (Schriesheim(1987)، پرسشنامه توسعه حرفه‌ای (Godali (2016) بود که روایی و پایایی آن‌ها تایید شد و برای روایی آن از تحلیل عاملی تاییدی استفاده شد و پایایی آن‌ها به روش آلفای کرونباخ به ترتیب برای اعتماد سازمانی مدرسه ۰/۷۷، خودکارآمدی معلم ۰/۷۹، ادراک رهبری ۰/۷۹ و توسعه حرفه‌ای ۰/۸۸ برآورد شد. داده‌های پژوهش با استفاده از تکنیک مدلسازی معادلات ساختاری و با نرم افزار SPSS و LISREL تجزیه و تحلیل گردید. نتایج پژوهش نشان داد که مولفه‌های خودکارآمدی معلم و ادراک رهبری با توسعه حرفه‌ای معلمان ارتباط مستقیم و معناداری دارد، اما مولفه‌های اعتماد سازمانی مدرسه اثر مستقیم و معنی‌داری بر توسعه حرفه‌ای ندارد. اثر غیرمستقیم مولفه‌های اعتماد و خودکارآمدی معلم بر توسعه حرفه‌ای معلمان از طریق ادراک رهبری مثبت و معنی‌دار می‌باشد و ادراک رهبری نیز نقش میانجی را در ارتباط اعتماد سازمانی مدرسه و خودکارآمدی معلم با توسعه حرفه‌ای ایفا می‌کند.

کلید واژگان: خودکارآمدی معلم، اعتماد سازمانی مدرسه، توسعه حرفه‌ای، ادراک رهبری

۱- دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران

۲- استادیار مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران

Email: m.sameri@iaurmia.ac.ir

* نویسنده مسئول:

۳- استاد مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه ارومیه، ایران

مقدمه

معلم یکی از اساسی‌ترین ارکان نظام آموزش و پرورش بوده و نقش‌های متعددی از جمله هدایتگر فرآیند یادگیری، مربی، الگو و راهنمایی موثر دانش‌آموزان را برعهده دارد. میزان صلاحیت، کارآمدی و تسلط علمی و حرفه‌ای یک معلم تعیین‌کننده مسیر یاددهی و یادگیری پیشرفت دانش‌آموزان است. هیچ فرد دیگری جز معلم نمی‌تواند تاثیر بیشتری بر آنچه در مدارس می‌گذرد داشته باشد به عبارت دیگر در آموزش و پرورش به هیچ تحول یا نوآوری نمی‌توان دست یافت مگر آنکه پیشاپیش معلمان به عنوان کارگزاران واقعی، مجهز به نگرش‌ها و باورهای مطلوب و اثربخش کرد. از این رو معلمان به منظور کار آمد بودن و تبدیل جو کلاس به فضایی آکنده از پیشرفت و بالندگی به چیزی بیش از دانش حرفه‌ای و اطلاعات آموزشی نیاز دارند (Ezzati, Mirkamali & Homayini Damirchi, 2015: 128). بنا بر نظر (Salehi, Niaz azari & Mootamedi Talouki, 2009) آموزش کار آسانی نیست و به مراتب چیزی بیشتر از انتقال ساده اطلاعات می‌باشد (Salimi & Ramezani, 2014: 40).

هم‌چنین (Blanton & Pugach, 2005) بیان نموده‌اند تدریس فعالیتی آگاهانه و هدفدار است که نیازمند استفاده و تلفیق حرکت‌ها و فعالیت‌های ویژه در موارد و زمینه‌های خاص، مبتنی بر دانش و درک فراگیران و ایجاد تغییر در آن‌ها می‌باشد که توسط معلم، طراحی، اجرا و ارزشیابی می‌شود، لذا مدرسان لازم است چالش‌های فراتر رفتن از انتقال صرف اطلاعات در آموزش مؤثر را بشناسند. بنا بر نظر (Talkhabi, 2000) در این رابطه، عملکرد موثر آموزشگران در تدریس و تأثیر آن بر روی یادگیرندگان، از متغیرهای مهم در اثربخشی سازمان آموزش و پرورش محسوب می‌شود (Zarei, Hosseinzadeh & Charmchian Langroudi, 2017: 97). بنابراین توسعه حرفه‌ای معلمان به عنوان مهم‌ترین عامل نیروی انسانی در نظام تعلیم و تربیت، دارای اهمیت زیادی می‌باشد. بهبود عملکرد دانش‌آموزان و مدرسه زمانی به وقوع خواهد پیوست که معلمان بر دانش تعلیم و تربیت اشراف کاملی داشته باشند. این معلمان در کنار تعامل پویا با همکاران و تعهد شغلی بالا باید با فعالیت‌های آموزشی و یادگیری عجین شده باشند. شرکت در کلاس‌های ضمن خدمت، ادامه تحصیل و گرفتن مدارک بالاتر در زمینه رشته خود، آگاهی از امور سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و آشنایی با علم روان‌شناسی و غیره می‌تواند نشانه‌ای از عجین شدن با دانش‌افزایی باشد (Ashrafi & Zainabadi, 2017.P19).

توسعه حرفه‌ای معلمان از متغیرهای مورد توجه در مدارس می‌باشد، که در حقیقت تلاش برای بالابردن ظرفیت‌های معلمان برای تدریس موثر و مسلح شدن به مهارت‌ها، نگرش‌ها و

دانش‌های جدید است. توسعه حرفه‌ای معلمان بر بهبود کیفیت دانش و مهارت معلمان تاکید دارد، تا موجب بهبود یادگیری دانش‌آموزان شود. بنابراین بایستی توجه به یادگیری دائم معلمان و همچنین یادگیری بلندمدت، از دوره‌های دانشگاهی تا آموزش ضمن خدمت، جزء برنامه‌های همیشگی توسعه حرفه‌ای معلمان باشد (Kalantari Khandani & Farrokhi, 2016: 80-79).

چنانچه لزوم توجه بیشتر به اهمیت توسعه حرفه‌ای بر روی پیامدهای فردی و برنامه‌ریزی در راستای ارتقای برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان بیش از پیش مهم جلوه می‌نماید (Kordi & Nasti zayi, 2015: 83). در این میان یکی از مهم‌ترین عواملی که می‌تواند زمینه توسعه حرفه‌ای معلمان را به نوعی فراهم سازد ادراک رهبری می‌باشد. به منظور فهم بهتر ادراک رهبری بهتر است به ابعاد این سازه توجه شود، در این زمینه Schriesheim (1987) نشان می‌دهد که می‌توان به دو بعد ملاحظات و شفافیت نقش در ادراک رهبری اشاره کرد. ادراک رهبری در حقیقت درک معلمان از رفتارهای رهبری یعنی مدیران مدارس، سبک‌های رهبری مدیران و تاثیر آن بر عملکرد علمی دانش‌آموزان می‌باشد و تعیین رابطه بین سبک‌های رهبری مدیران مدارس، آنگونه که توسط معلم درک می‌شود و به نوعی بر توسعه حرفه‌ای معلمان تاثیرگذار می‌باشد به عنوان ادراک رفتار رهبری محسوب می‌شود (Brenda Kay, 2011: 9-10).

خودکارآمدی معلم می‌تواند از جمله عوامل تاثیرگذار در ادراک رهبری و توسعه حرفه‌ای معلمان باشد چنانچه خودکارآمدی به معنای توانایی ادراک شده فرد در انطباق با موقعیت‌های مشخص است و با قضاوت افراد درباره توانایی آن‌ها در انجام دادن یک کار یا انطباق با یک موقعیت خاص ارتباط دارد و خودکارآمدی به احساس عزت نفس، ارزشمندی، کفایت و کارایی در برخورد با زندگی اطلاق می‌شود و درک توانایی نیز باعث می‌شود که او رفتارهای مؤثری را از خود بروز دهد. افرادی که دارای باورهای خودکارآمدی واضح، خوب، تعریف شده، هماهنگ و باثبات هستند و از جمله افکاری است که کارکرد انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد همچنین متقابلاً رهبران با ایجاد فضای مثبت و صمیمانه همراه با عزت نفس و سلامت روانی، در ترویج ویژگی‌هایی مانند خوش‌بینی، امید، انعطاف‌پذیری و خودکارآمدی در دیگران مؤثر هستند. همچنین بنا بر اعتقاد (Lutanz et al 2007) گرایش رهبران به توسعه حرفه‌ای کارکنان و تلاش آنها در این راستا می‌تواند امید و درک صحیح از استعدادها و شخصی و مسیر پیشرفت شغلی را در آنان پرورش دهد؛ علاوه بر این، انگیزه‌هایی که یک رهبر برای فعالیت‌های خودکارآمدی به پیروان خود می‌دهد، مشارکت آنان را در فعالیت‌های سازمان بیشتر می‌کند (Weiseh, Abbaspour & Kochi, 2018 : 112).

بنا بر پیشینه پژوهش‌های قبلی، خودکارآمدی معلم تنها عامل تاثیرگذار نیست و عامل دیگری از قبیل اعتماد سازمانی مدرسه می‌تواند در ادراک رهبری و توسعه حرفه‌ای تاثیرگذار باشد. اعتماد به سازمان در جوامع امروزی نیازمند ایجاد اعتماد میان کارکنان و مدیران بخش‌های اجرایی است بنابراین ایجاد پیوند مناسب بین شغل و قابلیت‌های کارکنان در شرایط کنونی، یک ضرورت اساسی است، لذا کمتر به جلب اطاعت اعضا از طریق اجبار توجه می‌شود و بیشتر به سمت افزایش تعهد درونی شده و اتحاد در سازمان گرایش پیدا کرده‌اند و این امر هم جز در سایه‌ی اعتماد سازمانی میسر نمی‌گردد. بنابراین همه این عوامل باعث شده‌اند که ضرورت اهمیت اعتماد سازمانی بر توسعه حرفه‌ای کارکنان، در سازمان‌ها روز افزون گردد (Galavandi, 2016: 142). برنامه‌های توسعه حرفه‌ای و ضمن خدمت اگر طولانی مدت، متمرکز بر راهبردهای آموزشی و یادگیری دانش‌آموزان و در ارتباط با برنامه درسی باشند، مفیدتر هستند زیرا توسعه حرفه‌ای پیش نیاز اساسی مدارس اثربخش است و در خلق یک محیط یادگیرنده، نقش کلیدی را بر عهده دارد. در این مدارس افراد در کنار انجام وظایفشان فرصت یادگیری نیز دارند. در بافت مدارس اثربخش، توسعه حرفه‌ای در ارتقاء ارزش‌های مشترک، پیاده سازی تغییرات و فراهم نمودن فرصت‌های برابر برای همه نقش مهمی بر عهده دارد، یادگیری، فرایند توسعه حرفه‌ای معلمان است. توسعه حرفه‌ای معلم شامل یادگیری مستمر درباره چگونگی تدریس، تسلط بر موضوع و حمایت از یادگیری دانش‌آموزان و کلید تبدیل شدن به معلم موفق است. با توجه به مطالب بیان شده، سوال اصلی پژوهش حاضر این است که آیا مولفه‌های خودکارآمدی معلم و اعتماد سازمانی مدرسه با نقش میانجی ادراک رهبری می‌تواند پیش‌بینی کننده توسعه حرفه‌ای معلمان ابتدایی باشد یا خیر؟

مبانی نظری پژوهش

سازمان‌های آموزشی هر جامعه، همانند سازمان‌های دیگر، سعی در تحقق اهداف خود را در اولویت قرار می‌دهند و این موضوع، زمینه بررسی و مطالعه توسعه حرفه‌ای معلمان را فراهم می‌کند. توسعه حرفه‌ای در حقیقت نوعی یادگیری معلمان می‌باشد که دانش دریافتی خود را بخاطر رشد دانش‌آموزان بکار می‌گیرند. یادگیری حرفه‌ای معلم یک فرایند پیچیده است که مستلزم در نظر گرفتن عوامل شناختی و عاطفی معلمان به صورت فردی و جمعی و ظرفیت و تمایل هر کسی برای بهبود یا تغییر با توجه به شرایط اعتقادات و باورها و درکی که در آن قرار دارد می‌باشد (Bautista & Ruiz, 2015: 243). بنا بر اعتقاد (Godali, 2016) از جمله ابعاد

در ارتباط با توسعه حرفه‌ای معلمان (مهارت در مدیریت کلاس‌داری، توانایی برقراری ارتباط با دانش‌آموزان، برنامه‌ریزی درسی، فاوای آموزشی) می‌باشد. چنانچه (Folan, 2001) استدلال می‌کند که دلایل محکمی وجود دارد که باور داشته باشیم که متغیر ادراک رهبری نماینده نیروهای مستقل اما متقابل تقویت‌کننده برای تغییر و توسعه حرفه‌ای مثبت هستند (Fu & Chang, 2017: 143). بنا بر نظر (gouya, 2001) مسائل عمده‌ای در رابطه با توسعه حرفه‌ای و آموزش معلمان مطرح است، که مهمتر از همه، چگونگی تحول در فرآیند آموزش، چگونگی تغییر باورها و نگرش‌ها با عنوان خودکارآمدی و ایجاد چارچوب نظری مناسب برای یادگیری معلمان است (Khakbaz, Fadaei & Mousapour, 2007: 125). پس می‌توان گفت از جمله افکاری که کارکرد انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد، باورهای خودکارآمدی، یعنی قضاوت‌های شخص درباره توانایی‌هایشان برای سازماندهی و اجرای دسته‌ای از اعمال است که برای دستیابی به انواع خاصی از عملکردها لازمند. این باورها مقدمه انگیزش، بهزیستی و پیشرفت شخصی هستند؛ چون تا زمانی که فرد معتقد نباشد اعمال آن‌ها به پیامدهای مورد نظر منجر می‌شود، اشتیاق کمتری برای توسعه، عمل و پشتکار خواهند داشت (Weiseh, Abbaspour & Kochi, 2018: 112). از جمله مولفه‌های مطرح در خودکارآمدی معلمان، درگیر کردن فراگیران در امر آموزش می‌باشد که به نوعی معلم در مدیریت کلاس درس اقداماتی را برای ایجاد نظم، ایجاد انگیزه، درگیر کردن فراگیران و جلب مشارکت آن‌ها در فرآیند یادگیری انجام می‌دهد (Rezayi & Haghani, 2015: 192). معلمان می‌توانند با بهره‌گیری از روش‌ها و شیوه‌های مناسب امر آموزش را به نحوی موثر و کارآمد نمایند تا منجر به یادگیری بهینه گردد که از جمله مولفه‌های دیگر خودکارآمدی معلم، راهبردهای آموزشی می‌باشد؛ لذا معلمان باید با شناخت کامل ویژگی‌ها، استعدادها و توانایی‌های دانش‌آموزانشان از یک سری روش‌ها و راهبردهایی در امر آموزش و تدریس بهره بگیرند که نهایتاً به آموزشی موثر و با کیفیت منجر شود (Azim pour, Mesr Abadi & yarmohammad zade, 2017: 19). بنا بر اعتقاد (Safavi, 1993) مدیریت کلاس که از ابعاد خودکارآمدی معلم می‌باشد همان رهبری کردن امور کلاس درس از طریق تنظیم برنامه درسی، سازماندهی مراحل کار و منابع، سازماندهی محیط به منظور بالا بردن کارایی، نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان و پیش بینی مسائل بالقوه است (Godali, 2016: 23).

موضوع بسیار مهم که در تمام علوم اجتماعی و بشری اهمیت دارد، اعتماد سازمانی است. تا زمانی که سازمان‌ها در قالب ساختار اجتماعی وجود دارند، اعتماد شرط لازم برای آن‌ها است چرا که اعتماد یک ساختار اجتماعی است. با افزایش پیچیدگی یک سیستم، نیاز به اعتماد به

طور نسبی افزایش می‌یابد که منجر به افزایش خلاقیت و ابتکار عمل شده و به نوعی موجب توسعه حرفه‌ای کارکنان در سازمان می‌شود که این در مفهوم با توسعه کارکنان سازمان رابطه هم افزایی دارد (Galavandi & Nagipour, 2016: 142). از جمله مولفه‌های اعتماد سازمانی، تعهد سازمانی می‌باشد که وجود تعهد سازمانی باعث می‌شود گروهی کارمند متخصص و ماهر که تجربه‌ای در کار خود اندوخته‌اند، در سازمان گرد هم آیند (Sharifi Asl, Chabok, Hatamizadeh & Reza Soltani, 2011: 2).

از مولفه‌های در ارتباط با اعتماد سازمانی، صداقت و درستی می‌باشد و با مفاهیمی چون درستکاری، بی‌ریایی، راست‌گویی و وفای به عهد مشخص می‌شود. بنا به نظر Clarke & Payne (1997) در صداقت و درستی مجموعه‌ای از قواعد و موازین اخلاقی (منصف بودن، همسانی گفتار و کردار، همسانی اعمال گذشته فرد با اعمال کنونی) است که مورد پذیرش و قبول اعتمادکننده است (Yazdkhashti & Hemmati, 2009: 82). یکی دیگر از مولفه‌های اعتماد سازمانی، شایستگی می‌باشد که عبارت است از هر گونه دانش، مهارت یا ویژگی شخصی که فرد را قادر می‌سازد تا عملکرد موفقیت‌آمیزی را به نمایش بگذارد (Dibayi Saber, Abbasi, Fathi Vajargah & Safayi movahed, 2016: 110). در رابطه با اعتماد سازمانی عواملی از قبیل قابلیت اتکا و اعتبار دخیل می‌باشد. قابلیت اتکا، میزانی است که اعتمادکننده می‌تواند به فرد یا گروهی دیگر اتکا داشته باشد یا روی آن‌ها حساب کند و به نوعی از احساس اطمینان اشاره دارد که متضمن برآورده شدن نیازها و خواسته‌های فرد به بهترین وجه ممکن است (Yazdkhashti & Hemmati, 2009: 83). بنا بر اظهار Dayvis (1942) ادراک رهبری "نیروی پویای اصلی است که انگیزه می‌بخشد و سازمان را در انجام آن هماهنگ می‌کند. در یک سازمان، رهبری توانایی فرد در ایجاد انگیزه، تا دیگران را قادر می‌سازد تا در جهت اثربخشی و موفقیت و توسعه حرفه‌ای سازمان‌هایی که در آن عضویت دارند" گام بردارند (Khatun, 2013: 36). چنانچه Huber (2011) بیان می‌کند داشتن توسعه حرفه‌ای، فرصتی برای تأمل جدی بر عملکرد و رفتار فرد ایجاد می‌کنند که باعث داشتن پایداری بیشتری در انتقال فعالیت بپردازد (Daniëls, Hondeghem, & Dochy, 2019: 120).

پیشینه پژوهش

احساس خودکارآمدی یکی از مهم‌ترین خصیصه‌های معلمان است که در دهه‌های اخیر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. چنانچه در پژوهشی (Hoveyda & Taheri, 2019) در رابطه بین رهبری در مدارس و باورهای خودکارآمدی معلمان بیان نمودند که خودکارآمدی باور به

توانایی شخص در انجام فعالیت‌های مورد نیاز در جهت تحقق عملکرد مورد نظر می‌باشد که تاثیر بسیاری بر رفتار و اهداف فرد دارد، چنانچه رویارویی با پیچیدگی‌ها و چالش‌های پیش روی مدارس نیازمند وجود معلمانی است که هم از ویژگی‌ها و توانایی‌های ذاتی برخوردار باشند و نتایج نشان دهنده رابطه مثبت بین رهبری و خودکارآمدی می‌باشد. پژوهش‌هایی در رابطه مولفه‌های خودکارآمدی با ادراک رهبری صورت گرفته است، چنانچه در پژوهشی Abbaspour (2018) Kochi & Weisesh در رابطه بین رهبری و خودکارآمدی کارکنان با تأکید بر نقش فرهنگ سازمانی (مورد مطالعه: کارکنان دانشگاه ایلام) دریافتند که خودکارآمدی با ادراک رهبری رابطه دارد. در پژوهشی Hyseni-Duraku & Hoxha (2017) در رابطه بین ادراک رهبری و خودکارآمدی معلمان تأکید کرده‌اند تا مدیریت کلاس به عنوان مولفه خودکارآمدی معلمان را به منظور ارتقاء حضور و تشویق مداوم، به عنوان خودکارآمدی تأمین کنند. خودکارآمدی معلمان و توانایی مدیریت کلاس نقش تعیین‌کننده‌ای در اهداف و رفتار آن‌ها و ادراک رهبری دارد چنانچه در ادراک رهبری، درک معلمان از شفاف‌سازی نقش‌ها و ملاحظات رهبران نسبت به کارکنان خود مطرح است، تا تعهدات لازم را نیز ارائه دهند و نشان دهنده ارتباط معنی‌داری بین خودکارآمدی و ادراک رهبری می‌باشد. در پژوهشی Kentucky (2016) با عنوان رابطه بین خودکارآمدی و ادراک رهبری بیان کردند، که خودکارآمدی و ادراک رهبری بر یکدیگر اثرات مثبت و معنی‌داری دارند.

در پژوهشی Shojaee & Mortazavi (2015) در بررسی رابطه رهبری اصیل ادراک شده با مالکیت روانشناختی ترویجی و مالکیت روانشناختی پیشگیری کننده، یافته‌های پژوهش نشان داد میان رهبری اصیل شفافیت رابطه‌ای و پردازش متعادل اطلاعات با مولفه‌های خودکارآمدی، تعلق، همانندی و پاسخگویی رابطه مثبت و معناداری دارند. هم‌چنین در پژوهشی Khatun (2013) خود نیز در بررسی رابطه بین روش‌های آموزشی و سبک‌های یادگیری به عنوان مولفه‌های خودکارآمدی معلمان در یادگیری مهارت‌های ادراک رهبری، ادراک رهبری را یک "پدیده جهانی" توصیف کرده است که فرآیند ورود به فعالیت‌ها را شامل می‌شود و در حقیقت گروهی سازمان یافته در تلاش‌های خود برای تعیین هدف و دستاورد می‌باشد که نشان دهنده رابطه بین مولفه خودکارآمدی با ادراک رهبری می‌باشد. در پژوهشی Farahinejad, Navidi Neko & Arianfar (2012) در بررسی سبک رهبری توزیعی و تاثیرات آن بر رفتار شهروندی سازمانی و احساس خودکارآمدی معلمان (مطالعه موردی: دبستان‌های پسرانه شهر تهران) دریافتند که رابطه مثبتی بین ادراک رهبری و خودکارآمدی وجود دارد. در رابطه بین اعتماد سازمانی مدرسه و (مولفه‌های آن) با ادراک رهبری، پژوهش‌هایی انجام شده است، چنانچه در پژوهشی Boyacı

Fatih Karacabey & Bozkuş (2018) در رابطه بین نقش اعتماد سازمانی مدرسه بر تأثیر رهبری مدیران مدارس بر رضایت شغلی معلمان نشان دادند که رابطه معنی‌داری بین اعتماد سازمانی و رهبری مدیران وجود دارد. در پژوهشی Bligh (2017) در رابطه بین اعتماد سازمانی و ادراک رهبری به نتایجی دست یافتند که نشان دهنده وجود رابطه مثبت و معنی‌داری بین مولفه‌های اعتماد سازمانی و ادراک رهبری می‌باشد. از جمله مولفه‌های اعتماد سازمانی، تعهد سازمانی می‌باشد چنانچه در پژوهشی که Rahimiyan & Majidian fard (2017) در رابطه بین تعهد سازمانی و رهبری انجام دادند دریافتند که تعهد سازمانی به عنوان ابعاد اعتماد سازمانی رابطه مثبت و معناداری با رهبری دارد. همچنین در پژوهشی Seyyed naghavi (2012) Kaheh & در رابطه بین اعتماد سازمانی و مولفه‌های آن دریافتند که در حقیقت شفافیت در روابط، ارائه و بیان اصالت خود به دیگران است؛ که این قبیل رفتارها، با آشکار سازی و به اشتراک‌گذاری اطلاعات و بیان افکار و احساسات حقیقی، اعتماد متقابل را بهبود می‌بخشد، بدین ترتیب رفتارهای ادراک شده رهبری که از طریق رفتارهایش به عنوان یک کیفیت پایدار از سوی پیروان درک می‌شود و با ایجاد چنین اعتمادی آن‌ها را در یافتن ارزش‌ها، باورها و معنای زندگی هدایت می‌کنند و اهداف را در راستای ارزش‌ها تعیین می‌سازد نشان از وجود رابطه مثبت و معنادار بین ادراک رهبری و اعتماد سازمانی مدرسه می‌باشد.

بر اساس آکادمی ملی تحقیقات آموزشی (2016) در ابتکارات اصلاحات اخیر، بالابردن توسعه حرفه‌ای معلمان به یکی از وظایف مهم در مدارس تبدیل شده است (Fu Chang, 2017: 144). چنانچه در رابطه بین ادراک رهبری و (مولفه‌های آن) با توسعه حرفه‌ای معلمان، در پژوهشی Dochy, Hondelghem, Daniëls (2019) در رابطه با مروری بر توسعه حرفه‌ای و ادراک رهبری در مجموعه‌های آموزشی دریافتند که استفاده از طیف وسیعی از فعالیت‌های یادگیری و ادراک رهبری که شامل دامنه فعالیت‌های یادگیری شامل روش‌های نظری یادگیری از طریق دوره‌ها و سخنرانی‌ها، کارگروهی، پروژه‌ها و روش‌های بازتابی هستند به نوعی وجود رابطه ادراک رهبری و توسعه حرفه‌ای معلمان را به نوعی بیان می‌کند. در پژوهشی Godlesky (2018) در رابطه بین ادراک رهبری و توسعه حرفه‌ای معلمان در نتایج به دست آمده از این تحقیق دریافت که همچنین، حمایت از ادراک رهبری معلمان از طریق آموزش و فرصت‌های رشد و توسعه حرفه‌ای می‌تواند ظرفیت سازمان را پشتیبانی کند. علاوه بر این، نتایج این مطالعه تحقیقاتی می‌تواند به شکل دادن به فرصت‌های آینده و برای پشتیبانی و شکل‌گیری توسعه دوره‌های آموزشی ارائه شده برای معلمان کمک نماید. در پژوهشی که Fu Chang (2017) در

رابطه بین ادراک رهبری و توسعه حرفه‌ای معلمان در مدرسه ابتدایی یونگ‌فو انجام داد در این مطالعه سعی بر این داشت که نشان دهد ادراک رهبری چه تاثیری بر توسعه حرفه‌ای معلمان داشت. در نتایج پژوهش دریافت که شکل دادن صحیح به ادراک رهبری می‌تواند باعث توسعه حرفه‌ای معلمان شود و این نشان دهنده رابطه مثبت و معنی‌دار بین ادراک رهبری و توسعه حرفه‌ای معلمان می‌باشد. سرانجام، بر اساس یافته‌ها، این مطالعه پیشنهاداتی در مورد چگونگی ارتقاء برنامه‌های آموزش ادراک رهبری ارائه داد و با توجه به تأثیر ادراک رهبری در پیشرفت حرفه‌ای معلمان، نتیجه این تحقیق اطلاعات مفیدی را برای مدیران مدارس ارائه می‌دهد.

در پژوهشی (Geren, 2016) در رابطه با برداشت اصول توسعه حرفه‌ای: گزینه‌هایی که از رهبری مؤثر پشتیبانی می‌کند را بیان می‌کند فرآیند توسعه جزء فرآیندهای اصلی آموزشی می‌باشد که گزینه‌های رهبری مؤثر را پشتیبانی می‌کند. در رابطه بین اعتماد سازمانی مدرسه و (مولفه‌های آن) با توسعه حرفه‌ای معلمان در پژوهشی که (Galavandi & Nagipour, 2016) در رابطه با پیش‌بینی توسعه حرفه‌ای کارکنان بر اساس مولفه‌های اعتماد سازمانی در بین دبیران زن مقطع متوسطه شهرستان ارومیه دریافتند که رابطه مثبت و معنی‌داری بین مولفه‌های اعتماد سازمانی مدرسه با توسعه حرفه‌ای کارکنان وجود دارد و مولفه‌های اعتماد می‌تواند ابعاد توسعه‌ی حرفه‌ای کارکنان را به طور مثبت و معنی‌داری پیش‌بینی کنند. در پژوهشی (Kosar, 2015) نشان داد که بین خودکارآمدی معلم، اعتماد مدرسه و حرفه‌ای بودن معلم ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد و سطوح اعتماد معلمان و درک صحیح بودن خود، پیش‌بینی کننده‌های مهم حرفه‌ای بودن معلم بودند. چنانچه (Opfer and Pedder, 2011) (Cordingley, 2015) پیشنهاد می‌کنند که پژوهش در مورد توسعه حرفه‌ای معلمان را باید به تصویر درآورد تا بهتر فهمید که در چه شرایطی، چرا و چگونه معلمان یاد می‌گیرند. پژوهش‌هایی به طور جدی نشان داده‌اند که خودکارآمدی معلم و (مولفه‌های آن) با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد، در بررسی پیشینه پژوهشی (Admiraala, Schenkeb, Jonga, Emmelotband & Slighteb, 2019) در رابطه راهبردهای آموزشی به عنوان مولفه خودکارآمدی معلم با توسعه حرفه‌ای معلمان بیان نمودند که از جمله مولفه‌های خودکارآمدی، راهبردهای آموزشی می‌باشد که در مدارس مطرح شده و با کلیه فعالیت‌ها و آموزش‌های توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه مثبتی دارد و این فعالیت‌ها می‌تواند فعالیت‌های دوره‌ای مانند کارگاه و کلاس‌های جلساتی برای به اشتراک گذاشتن دانش و تجربیات، جلسات تأمل و جلسات آموزش مربیان در مدرسه باشد و به طور کلی، یک آکادمی توسعه حرفه‌ای را در آموزش آغاز می‌کنند.

در پژوهشی (Ertürk, Sezgin Nartgün (2019) در رابطه بین مولفه‌های خودکارآمدی معلم و درک تسلط شخصی و توسعه حرفه‌ای معلمان براساس نتایج تحقیق در این راستا می‌توان ادعا کرد که معلمان با حس خودکارآمدی خود مطالعات حرفه‌ای و انتشارات مرتبط با حوزه خود را دنبال می‌کنند و به تبع آن خود را توسعه داده و با مشورت همکاران خود اطلاعات جدید کسب می‌کنند. همچنین می‌توان ادعا کرد که معلمان در سمینارها، دوره‌ها و کارگاه‌هایی شرکت می‌کنند که به پیشرفت حرفه‌ای آنها کمک می‌کند و اطلاعات را با همکاران خود که در مدارس دیگر کار می‌کنند، تبادل می‌کنند. اعتقاد بر این است که این عناصر برای توسعه حرفه‌ای مؤثر هستند.

همچنین در پژوهشی (Gardner, Hyler & Darling-Hammond (2017) در رابطه با تاثیر راهبردهای آموزشی به عنوان مولفه‌های خودکارآمدی معلم بر توسعه حرفه‌ای معلمان دریافتند که توسعه حرفه‌ای معلمان به عنوان روشی مهم برای حمایت از مهارت‌های فزاینده پیچیده‌ای که برای موفقیت دانش‌آموزان باید مدنظر قرار دهند، مورد توجه روز افزون است. اشکال پیشرفته راهبردهای آموزشی و تدریس برای توسعه شایستگی‌های دانش‌آموزان از جمله تسلط عمیق بر محتوای چالش برانگیز، تفکر انتقادی، حل مسئله پیچیده، ارتباطات و همکاری‌های مؤثر و خودمحوری مورد نیاز است که به نوبه خود، توسعه حرفه‌ای مؤثر برای کمک به معلمان در یادگیری و تصحیح استراتژی‌های آموزشی که برای آموزش این مهارت‌ها لازم است مدنظر می‌باشد، که نتایج مطالعه به دست آمده حاکی از رابطه مثبت و معنادار بین توسعه حرفه‌ای معلمان، راهبردهای آموزشی می‌باشد. راهبردهای آموزشی فعال فرصت‌هایی را برای معلمان فراهم می‌کند تا در طراحی و تمرین، استراتژی‌های جدید تدریس دست به دست هم دهند تا با توسعه حرفه‌ای با کیفیت بالا، فضایی را برای معلمان ایجاد کنند تا ایده‌ها را به اشتراک بگذارند و در یادگیری خود مشارکت کنند، غالباً در زمینه‌های شغلی تعبیه شده که استراتژی‌های جدید آموزشی را به دانش‌آموزان و کلاس‌های معلمان مربوط می‌کنند. معلمان با کار مشترک می‌توانند جوامعی ایجاد کنند که فرهنگ و آموزش سطح کل کلاس، بخش، مدرسه یا منطقه را تغییر دهند.

چنانچه در پژوهشی (Al Rashed, Yang, Mohaidat, Alnuaimi & Badri (2016) در رابطه بین مدیریت کلاس به عنوان مولفه‌های خودکارآمدی و توسعه حرفه‌ای معلمان، که درک نیازها، تأثیرات و موانع توسعه حرفه‌ای معلمان: مورد مطالعه منطقه ابوظبی را مورد بررسی قرار دادند دریافتند که ایجاد یک وسیله مؤثر برای حمایت و حفظ معلمان برای ایجاد یک محیط با

کیفیت یادگیری برای دانش‌آموزان و یک محیط کار جهت پشتیبانی از معلمان بسیار مهم است. توسعه حرفه‌ای برای پر کردن شکاف مهارت‌های معلمان جدید و ادامه پیشرفت تخصصی معلمان، ضروری است. توسعه حرفه‌ای برای به روز نگه داشتن معلم با شیوه‌های مداوم در حال تغییر و نیازهای دانش‌آموزان ضروری است. بنابراین نتایج مطالعه نشان داد که رابطه مثبت و معنی‌داری بین مدیریت کلاس و توسعه حرفه‌ای معلمان وجود دارد.

در پژوهشی (Taheri (2012 با عنوان مدل توسعه حرفه‌ای معلمان در مراکز تربیت معلم، بیان نمودند اگر معلمان حس خودکارآمدی و باور درونی داشته باشند و اینکه اگر برنامه‌های توسعه حرفه‌ای ضمن خدمت طولانی مدت، متمرکز بر راهبردهای آموزشی و یادگیری دانش‌آموزان و در ارتباط با برنامه درسی باشند، مفیدتر هستند و در رابطه با مولفه‌های خودکارآمدی و توسعه حرفه‌ای معلمان، رابطه راهبردهای آموزشی و توسعه حرفه‌ای معلمان، معلمان خواستار بهترین‌ها برای دانش‌آموزان هستند و می‌خواهند آنها از بهترین فرصت‌ها و پیامدهای یادگیری برخوردار گردند.

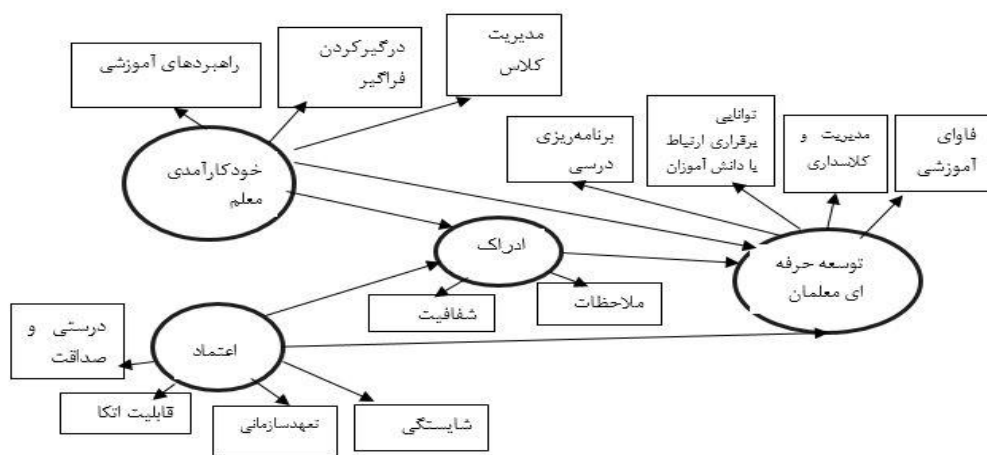
در مورد نقش میانجی ادراک رهبری در رابطه بین خودکارآمدی و توسعه حرفه‌ای، چنانچه در پژوهشی (Shariatnejad & Arefnejad, Sepahvand (2018 در تحلیل شاخصه‌های هویت رهبری اصیل در بهسازی انسانی با استفاده از رویکرد فرآیند رتبه‌بندی تفسیری دریافتند که رکن دیگر هویت رهبری بر خودافشایی و شفافیت نقش است. خودافشایی و شفافیت به فرآیند آشکار کردن نیت درونی فرد برای دیگران اشاره دارد. هر چه شفافیت فرد برای دیگران بیشتر باشد، فرصت پذیرش وی از سوی دیگران زیادتر می‌شود. در نتیجه‌گیری آنچه که در راستای بهسازی منابع انسانی اهمیت دارد این است که توسعه حرفه‌ای منابع انسانی مستلزم نیرویی خودکارآمد است که با استفاده از القای ظرفیت‌های روان‌شناختی به کارکنان، عملکرد آنها را بهبود بخشد و نتایج نشان دهنده نقش میانجی ادراک رهبری در رابطه بین خودکارآمدی و توسعه حرفه‌ای معلمان می‌باشد. در پژوهشی (Wahlstrom & Louis (2008 دریافتند هنگامی که رهبری به اشتراک گذاشته شود و جامعه حرفه‌ای مهم جلوه کند، افزایش دانش بر رفتارهای آموزشی معلمان و خودکارآمدی آنان اثرگذار بوده و ارتباط مستقیم با پیشرفت دانش‌آموزان دارد. در پیشینه‌های پژوهشی نشان داده شد که ادراک رهبری در رابطه‌ی اعتماد سازمانی مدرسه با توسعه حرفه‌ای معلمان نقش میانجی دارد. چنانچه در پژوهشی (Demir (2015 در رابطه با تاثیر اعتماد سازمانی بر فرهنگ ادراک رهبری معلمان در مدارس ابتدایی دریافت که اعتماد سازمانی مدرسه با ادراک رهبری رابطه مثبت و معنی‌داری دارد، این خود بیانگر اثر

غیرمستقیم اعتماد سازمانی مدرسه بر ادراک رهبری و گسترش توسعه حرفه‌ای معلمان می‌باشد.

هدف از این پژوهش بررسی رابطه مولفه‌های خودکارآمدی معلم و اعتمادسازمانی مدرسه با توسعه حرفه‌ای معلمان دوره ابتدائی با نقش میانجی ادراک رهبری می‌باشد و در راستای دستیابی به اهداف تحقیق و بر اساس روابط مفروض در مدل مفهومی (شکل ۱) فرضیه-هایی به شرح ذیل مورد آزمون قرار می‌گیرند:

۱. خودکارآمدی و (مولفه‌های آن) با ادراک رهبری رابطه دارد.
۲. اعتماد سازمانی مدرسه و (مولفه‌های آن) با ادراک رهبری رابطه دارد.
۳. ادراک رهبری و (مولفه‌های آن) با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد.
۴. اعتماد سازمانی مدرسه و (مولفه‌های آن) با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد.
۵. خودکارآمدی و (مولفه‌های آن) با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد.
۶. ادراک رهبری در رابطه‌ی خودکارآمدی با توسعه حرفه‌ای معلمان نقش میانجی دارد.

ادراک رهبری در رابطه‌ی اعتماد سازمانی مدرسه با توسعه حرفه‌ای معلمان و نقش میانجی دارد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، توصیفی - همبستگی که با استفاده از تکنیک مدلسازی معادلات ساختاری می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش تمام معلمان رسمی مدارس ابتدایی شهر ارومیه با ۲۰۲۷ نفر هستند. نمونه آماری پژوهش حاضر بر اساس فرمول کوکران و با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای ۳۲۲ نفر از معلمان ابتدایی انتخاب شدند. در این پژوهش معلمان زن ناحیه یک ارومیه ۱۱۸ نفر و معلمان مرد ناحیه یک ارومیه ۳۰ نفر می‌باشد، معلمان زن ناحیه دو ارومیه ۱۲۸ نفر و معلمان مرد ناحیه دو ۴۶ نفر می‌باشند. بدین منظور از هر یک از نواحی آموزش و پرورش شهر ارومیه چند مدرسه ابتدایی و از بین آن‌ها چند تا از معلمان مدارس نیز انتخاب شدند و مورد مطالعه قرار گرفتند. تجزیه و تحلیل آماری پژوهش بر اساس نرم افزارهای SPSS و LISREL انجام شد.

ابزارهای پژوهش

برای جمع‌آوری داده‌ها در پژوهش حاضر، پرسشنامه ادراک رهبری، پرسشنامه اعتمادسازمانی مدرسه، پرسشنامه توسعه حرفه‌ای، پرسشنامه‌ی خودکارآمدی معلمان به کار گرفته شد. توسعه حرفه‌ای معلمان: برای سنجش توسعه حرفه‌ای از پرسشنامه (Godali (2016) استفاده شد. این مقیاس دارای ۱۹ گویه و ۴ مولفه (مدیریت کلاس‌داری ۶ سوال - فاوای آموزشی ۵ سوال - برنامه‌ریزی درسی ۴ سوال - توانایی برقراری ارتباط با دانش‌آموزان ۴ سوال) می‌باشد که با یک مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای می‌باشد. پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ به دست آمد که در این پژوهش مقدار آلفای کرونباخ برای مولفه‌های برنامه‌ریزی درسی ۰/۷۸، توانایی برقراری ارتباط با دانش‌آموزان ۰/۷۴، مدیریت کلاس داری ۰/۸۱ و فاوای آموزشی ۰/۷۹ به دست آمد. همچنین ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ۰/۸۸ به دست آمد که نشان دهنده پایایی مناسب این ابزار است. ادراک رهبری: برای سنجش ادراک رهبری از پرسشنامه (Schriesheim (1987) استفاده شد که از ۱۶ گویه و ۲ خرده مقیاس شفافیت نقش (۵ سوال) و ملاحظات رهبری (۱۱ سوال) تشکیل شده است. این پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت می‌باشد. پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ به دست آمد که مقدار آلفای کرونباخ برای مولفه‌های ملاحظات ۰/۷۱ و شفافیت ۰/۷۴ به دست آمد. همچنین ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ۰/۷۹ به دست آمد که نشان دهنده پایایی مناسب این ابزار است.

خودکارآمدی: برای سنجش خودکارآمدی معلمان از پرسشنامه Tschannen-Moran & Woolfolk (2001) با ۲۴ سوال و با ۳ بعد (درگیر کردن فراگیر ۷ سوال، راهبردهای آموزشی ۹

سوال، مدیریت کلاس ۸ سوال) می‌باشد استفاده شد. این پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت می‌باشد. پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ به دست آمد که در این پژوهش آلفای کرونباخ برای مولفه‌های راهبردهای آموزشی ۰/۸۱، درگیر کردن فراگیر ۰/۷۸ و مدیریت کلاس ۰/۷۶ به دست آمد. همچنین ضریب آلفای کرونباخ کل این پرسشنامه ۰/۷۹ به دست آمد که نشانگر پایایی مناسب آن است.

اعتماد سازمانی مدرسه: برای اندازه‌گیری اعتماد سازمانی از پرسشنامه (Payen 2003) استفاده شده است شامل ۱۶ گویه شامل مولفه‌های درستی و صداقت ۴ سوال، قابلیت اتکا ۵ سوال، شایستگی ۴، تعهد سازمانی ۳ سوال می‌باشد. نمره‌گذاری پرسشنامه بصورت طیف لیکرت ۵ نقطه-ای می‌باشد که برای گزینه‌های «خیلی کم»، «کم»، «تاحدودی»، «زیاد» و «خیلی زیاد» به ترتیب امتیازات ۱، ۲، ۳ و ۴ و ۵ در نظر گرفته می‌شود. پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ به دست آمد که مقدار آلفای کرونباخ برای مولفه‌های درستی و صداقت ۰/۷۸، قابلیت اتکا ۰/۷۳، تعهد سازمانی ۰/۷۵ و شایستگی ۰/۷۲ به دست آمد. ضریب آلفای کل این ابزار ۰/۷۷ به دست آمد که نشانگر پایایی قابل قبول این ابزار است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل‌یابی معادلات ساختاری به وسیله نرم افزار لیزرل نسخه ۸/۸ و برای تعیین ضریب آلفای کرونباخ از نرم افزار اسپاس پی‌اس اس نسخه ۲۰ استفاده شد. جهت بررسی روایی ابزار با توجه به تعداد مولفه‌ها و حجم نمونه، علاوه بر روایی محتوایی، از تحلیل عاملی تاییدی با استفاده از نرم افزار لیزرل بهره‌برده شد. پس از حذف خطاهای کوواریانس، بررسی شاخص‌های برازندگی، که در جدول ۱ اشاره گردیده تحلیل عاملی را مورد تایید قرار داد. لذا می‌توان گفت، ابزار پژوهش از روایی سازه نیز برخوردار بوده است.

جدول ۱. مشخصه‌های برازندگی تحلیل عاملی تاییدی پرسشنامه‌ها

خرده مقیاس مشخصه	توسعه حرفه- ای معلمان	ادراک رهبری	خودکارآمدی	اعتماد سازمانی مدرسه
نسبت مجذور خی به درجه آزادی (X^2/df)	۲/۱۶	۱/۸۹	۲/۳۵	۱/۶۹
ریشه میانگین مجذورات پس مانده ها (RMSEA)	۰/۰۵۱	۰/۰۴۹	۰/۰۵۳	۰/۰۴۶
شاخص نکویی برازش (GFI)	۰/۹۴	۰/۹۶	۰/۹۵	۰/۹۶
شاخص تعدیل شده نکویی برازش (AGFI)	۰/۹۲	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۹۴
شاخص برازش تطبیقی (CFI)	۰/۹۶	۰/۹۷	۰/۹۶	۰/۹۷

با توجه به مشخصه‌های برازندگی گزارش شده در جدول ۱، داده‌های این پژوهش با ساختار عاملی و زیربنای نظری متغیرهای توسعه حرفه‌ای معلمان، ادراک رهبری، خودکارآمدی و اعتماد

سازمانی مدرسه برازش مناسبی دارد و این بیانگر همسو بودن سوالات با سازه‌های نظری است. لازم به ذکر است که یکی از شاخص‌های عمومی برای به حساب آوردن پارامترهای آزاد در محاسبه شاخص‌های برازش، شاخص مجذور خی بهنجار است که از تقسیم ساده مجذور خی بر درجه آزادی مدل محاسبه می‌شود. چنانچه این مقدار کمتر از ۲ باشد مطلوب است و اگر از ۵ کمتر باشد با اغماض قابل قبول است. شاخص RMSEA در بیشتر تحلیل‌های عاملی تاییدی و مدل‌های معادلات ساختاری استفاده می‌شود. اگر مقدار این شاخص کوچکتر از ۰/۰۵ باشد، برازندگی مدل خوب است. دامنه تغییرات GFI و AGFI و CFI نیز بین صفر و یک است. مقدار قابل قبول این سه شاخص باید برابر یا بزرگتر از ۰/۹۰ باشد.

یافته های پژوهش

معلمان مدنظر در این پژوهش، معلمانی رسمی بودند که در مدارس ابتدایی شهر ارومیه مشغول به تدریس می‌باشند. بررسی نتایج توصیفی پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین افراد نمونه آماری را کارکنان با سن ۴۰ تا ۵۰ سال (۴۵/۴ درصد) تشکیل می‌دهند. از نظر سطح تحصیلات معلمان، ۷/۸ درصد فوق دیپلم و ۷۶/۴ درصد لیسانس، ۱۶ درصد فوق لیسانس و بالاتر می‌باشند که بیشترین افراد نمونه آماری را کارکنان با مدرک لیسانس را تشکیل می‌دهند. بیشترین افراد نمونه آماری را کارکنان ناحیه دو آموزش و پرورش ارومیه با ۳۵/۸ درصد تشکیل می‌دهند که در امر آموزش فعالیت می‌نمایند.

در جدول ۲ شاخص‌های توصیفی متغیرها شامل میانگین، انحراف استاندارد، چولگی و کشیدگی ارائه شده‌اند.

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی
توسعه حرفه‌ای معلمان	۴/۳۵	۰/۴۵	-۰/۵۸	-۰/۰۷
برنامه‌ریزی درسی	۴/۵۶	۰/۴۴	-۱/۰۴	۰/۴۳
توانایی برقراری ارتباط با دانش‌آموزان	۴/۳۲	۰/۴۷	-۰/۶۳	۰/۱۴
مدیریت و کلاس‌داری	۴/۳۴	۰/۵۴	-۰/۶۰	-۰/۲۹
فاوای آموزشی	۴/۲۳	۰/۵۶	-۰/۴۸	-۰/۳۲
ادراک رهبری	۴/۲۴	۰/۶۵	-۱/۱۲	۱/۱۷
شفافیت	۴/۲۷	۰/۶۴	-۱/۱۶	۱/۱۰
ملاحظات	۴/۲۰	۰/۷۴	-۱/۰۳	۰/۸۱
خودکارآمدی معلم	۴/۴۹	۰/۴۵	-۱/۰۱	۰/۴۹
راهبردهای آموزشی	۴/۵۸	۰/۴۴	-۱/۰۷	۰/۵۹
درگیر کردن فراگیر	۴/۳۲	۰/۵۴	-۰/۶۶	-۰/۲۱
مدیریت کلاس	۴/۵۹	۰/۵۱	-۱	۱/۰۴
اعتماد سازمانی مدرسه	۴/۳۰	۰/۷۲	-۱/۰۹	۱/۰۹
درستی و صداقت	۴/۳۲	۰/۷۳	-۱/۰۶	۱/۱۰
قابلیت انکا	۴/۲۶	۰/۷۴	-۱/۰۷	۱/۰۷
تعهد سازمانی	۴/۲۸	۰/۷۶	-۱/۰۵	۱/۰۹
شایستگی	۴/۳۶	۰/۷۵	-۱/۱۱	۱/۱۱

همانگونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود با توجه به مقادیر به دست آمده چولگی و کشیدگی برای متغیرهای پژوهش که تقریباً بین ۱- و ۱+ قرار دارد، توزیع تمامی متغیرها نرمال است، بنابراین می‌توان جهت تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش از مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده نمود. در ادامه ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش آورده شده است.

جدول ۳. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

شماره	متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	
۱	توسعه حرفه- ای معلمان	۱																	
۲	برنامه‌ریزی درسی	۰/۷۹**	۱																
۳	توانایی برقراری ارتباط	۰/۹۵**	۰/۷۴**	۱															
۴	مدیریت و کلاس داری	۰/۸۹**	۰/۶۶**	۰/۸۰**	۱														
۵	فاوای آموزشی	۰/۸۷**	۰/۵۶**	۰/۷۷**	۰/۷۶**	۱													
۶	ادراک رهبری	۰/۵۱**	۰/۴۶**	۰/۵۲**	۰/۴۰**	۰/۳۸**	۱												
۷	شفافیت	۰/۵۰**	۰/۴۴**	۰/۵۱**	۰/۳۹**	۰/۳۸**	۰/۹۳**	۱											
۸	ملاحظات	۰/۴۶**	۰/۴۳**	۰/۴۷**	۰/۳۶**	۰/۳۳**	۰/۹۴**	۰/۷۶**	۱										
۹	خودکارآمدی معلم	۰/۶۳**	۰/۶۳**	۰/۶۲**	۰/۵۳**	۰/۴۵**	۰/۵۲**	۰/۴۶**	۰/۵۱**	۱									
۱۰	راهبردهای آموزشی	۰/۶۱**	۰/۶۴**	۰/۵۹**	۰/۵۳**	۰/۴۶**	۰/۴۷**	۰/۴۳**	۰/۴۶**	۰/۹۱**	۱								
۱۱	درگیر کردن فراگیر	۰/۵۴**	۰/۵۳**	۰/۵۲**	۰/۴۵**	۰/۳۸**	۰/۴۷**	۰/۴۱**	۰/۴۷**	۰/۹۰**	۰/۷۵**	۱							
۱۲	مدیریت کلاس	۰/۵۷**	۰/۵۷**	۰/۵۷**	۰/۴۸**	۰/۴۰**	۰/۴۷**	۰/۴۲**	۰/۴۶**	۰/۹۰**	۰/۷۸**	۰/۶۸**	۱						
۱۳	اعتماد سازمانی مدرسه	۰/۴۶**	۰/۳۹**	۰/۴۸**	۰/۳۹**	۰/۳۲**	۰/۶۳**	۰/۵۹**	۰/۵۹**	۰/۵۲**	۰/۴۸**	۰/۴۰**	۰/۵۵**	۱					
۱۴	درستی و صداقت	۰/۴۷**	۰/۴۰**	۰/۴۸**	۰/۴۰**	۰/۳۴**	۰/۶۰**	۰/۴۱**	۰/۵۷**	۰/۴۹**	۰/۴۶**	۰/۳۷**	۰/۵۲**	۰/۹۵**	۱				
۱۵	قابلیت اتکا	۰/۴۰**	۰/۳۴**	۰/۴۴**	۰/۳۴**	۰/۲۷**	۰/۶۰**	۰/۵۷**	۰/۵۷**	۰/۵۱**	۰/۴۵**	۰/۴۰**	۰/۵۳**	۰/۹۷**	۰/۸۹**	۱			
۱۶	تعهد سازمانی	۰/۴۶**	۰/۳۹**	۰/۴۸**	۰/۴۰**	۰/۳۳**	۰/۶۲**	۰/۵۸**	۰/۵۹**	۰/۵۱**	۰/۴۷**	۰/۳۸**	۰/۵۴**	۰/۹۶**	۰/۸۹**	۰/۹۰**	۱		
۱۷	شایستگی	۰/۴۴**	۰/۴۰**	۰/۴۶**	۰/۳۸**	۰/۳۰**	۰/۶۰**	۰/۵۷**	۰/۵۶**	۰/۵۰**	۰/۴۷**	۰/۳۷**	۰/۵۳**	۰/۹۷**	۰/۹۱**	۰/۹۲**	۰/۹۳**	۱	

*p<0.05, **p<0.01

با توجه به جدول شماره ۳، مولفه‌های خودکارآمدی معلم (راهبردهای آموزشی، درگیر کردن فراگیر و مدیریت کلاس) و مولفه‌های اعتماد سازمانی مدرسه (درستی و صداقت، قابلیت اتکا، تعهد سازمانی و شایستگی) رابطه مثبت و معنی‌داری با مولفه‌های ادراک رهبری (شفافیت و ملاحظات) و مولفه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان (برنامه‌ریزی درسی، توانایی برقراری ارتباط با

دانش‌آموزان، مدیریت و کلاس‌داری و فاوای آموزشی) دارند. همچنین رابطه مولفه‌های ادراک رهبری (شفافیت و ملاحظات) با مولفه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان (برنامه ریزی درسی، توانایی برقراری ارتباط با دانش‌آموزان، مدیریت و کلاس‌داری و فاوای آموزشی) مثبت و معنی‌دار است. در ادامه در جدول ۴ نتایج مربوط به اثرات مستقیم آورده شده است.

جدول ۴. برآوردهای ضرایب اثرات مستقیم

متغیرها	برآوردها	پارامتر استاندارد شده	خطای استاندارد برآورد	آماره t
اثر مستقیم خودکارآمدی بر:				
ادراک رهبری	۰/۲۹***		۰/۰۸	۴/۸۹
توسعه حرفه‌ای معلمان	۰/۶۴***		۰/۰۶	۹/۸۳
اثر مستقیم اعتماد سازمانی مدرسه بر:				
ادراک رهبری	۰/۵۳***		۰/۰۵	۸/۹۸
توسعه حرفه‌ای معلمان	۰/۰۱		۰/۰۴	۰/۱۶
اثر مستقیم ادراک رهبری بر:				
توسعه حرفه‌ای معلمان	۰/۲۵***		۰/۰۵	۳/۴۳

***p<0.001

با توجه به جدول ۴، اثر مستقیم خودکارآمدی معلم بر ادراک رهبری (۰/۲۹) و توسعه حرفه‌ای معلمان (۰/۶۴) در سطح ۰/۰۰۱ مثبت و معنی‌دار است. اثر مستقیم اعتماد سازمانی مدرسه بر ادراک رهبری (۰/۵۳) نیز مثبت و در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار است. اما این متغیر اثر مستقیم معنی‌داری بر توسعه حرفه‌ای معلمان (۰/۰۱) ندارد. همچنین اثر مستقیم ادراک رهبری بر توسعه حرفه‌ای معلمان (۰/۲۵) در سطح ۰/۰۰۱ مثبت و معنی‌دار است. در جدول ۵، نتایج مربوط به اثرات غیر مستقیم گزارش شده است.

جدول ۵. برآوردهای ضرایب اثرات غیرمستقیم

متغیرها	برآوردها	پارامتر استاندارد شده	خطای استاندارد برآورد	آماره t
اثر غیرمستقیم خودکارآمدی بر:				
توسعه حرفه‌ای معلمان	۰/۰۷**		۰/۰۲	۲/۹۷
اثر غیرمستقیم اعتماد سازمانی مدرسه بر:				
توسعه حرفه‌ای معلمان	۰/۱۳**		۰/۰۲	۳/۱۸

**p<0.01

با توجه به جدول ۵، اثر غیرمستقیم خودکارآمدی (۰/۰۷) و اعتماد سازمانی مدرسه (۰/۱۳) بر توسعه حرفه‌ای معلمان در سطح ۰/۰۱ مثبت و معنی‌دار است. این اثر از طریق ادراک رهبری بر توسعه حرفه‌ای معلمان وارد می‌شود. بنابراین ادراک رهبری نقش واسطه‌ای در ارتباط خودکارآمدی و اعتماد سازمانی مدرسه با توسعه حرفه‌ای معلمان دارد. در ادامه به مقایسه اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرها بر توسعه حرفه‌ای معلمان پرداخته می‌شود.

جدول ۶. برآوردهای ضرایب اثرات کل

متغیرها	برآوردها	اثرات مستقیم	اثرات غیرمستقیم	اثرات کل
اثر خودکارآمدی معلم بر:				
ادراک رهبری	۰/۲۹***	-	۰/۳۹***	۰/۳۹***
توسعه حرفه‌ای معلمان	۰/۶۴***	۰/۰۷**	۰/۷۱***	۰/۷۱***
اثر اعتماد سازمانی مدرسه بر:				
ادراک رهبری	۰/۵۳***	-	۰/۵۳***	۰/۵۳***
توسعه حرفه‌ای معلمان	۰/۰۱	۰/۱۳**	۰/۱۴*	۰/۱۴*
اثر ادراک رهبری بر:				
توسعه حرفه‌ای معلمان	۰/۲۵***	-	۰/۲۵***	۰/۲۵***

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

یافته‌های جدول ۶ اثرات کل نشان می‌دهد که هم اثر مستقیم و هم اثر غیر مستقیم خودکارآمدی بر توسعه حرفه‌ای معلمان معنی‌دار می‌باشد. اما در مورد اعتماد سازمانی مدرسه فقط اثر غیر مستقیم معنی‌دار می‌باشد و این متغیر اثر مستقیم معنی‌داری بر توسعه حرفه‌ای معلمان ندارد. بنابراین می‌توان گفت که اعتماد سازمانی مدرسه اثر مستقیمی بر توسعه حرفه‌ای معلمان ندارد و از طریق ادراک رهبری اثر غیر مستقیم و معنی‌داری بر این متغیر دارد. همچنین بیشترین اثر کل مربوط به اثر خودکارآمدی بر توسعه حرفه‌ای معلمان (۰/۷۱) می‌باشد. بنابراین خودکارآمدی مهمترین نقش را در پیش‌بینی توسعه حرفه‌ای معلمان دارد. در جدول ۷ واریانس تبیین شده متغیرها آورده شده است.

جدول ۷. واریانس تبیین شده متغیرهای پژوهش

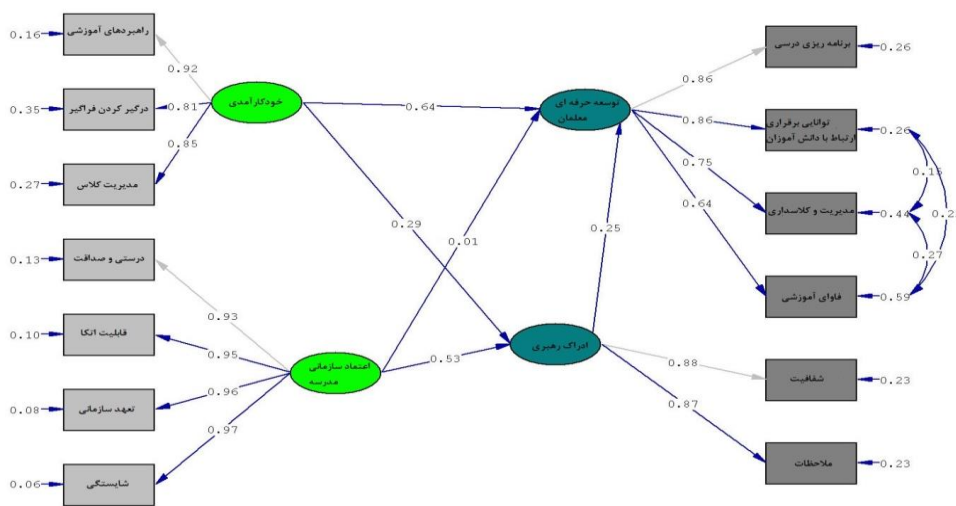
ردیف	متغیر	واریانس تبیین شده (R^2)
۱	توسعه حرفه‌ای معلمان	۰/۶۴
۲	ادراک رهبری	۰/۵۳

با توجه به جدول ۷، خودکارآمدی معلم، ادراک رهبری و اعتماد سازمانی مدرسه در مجموع ۶۴ درصد از واریانس توسعه حرفه‌ای معلمان را تبیین می‌کنند. خودکارآمدی و اعتماد سازمانی مدرسه نیز در مجموع ۵۳ درصد از واریانس ادراک رهبری را تبیین می‌کنند. جهت بررسی برازندگی مدل از شاخص‌های برازندگی استفاده شده است. بطور کلی از میان مشخصه‌های برازندگی متنوعی که وجود دارد، در این پژوهش شاخص‌های برازش X^2/df , RMSEA, CFI, AGFI و GFI گزارش می‌شود. در جدول ۸ مشخصه‌های برازندگی مدل ارائه شده است.

جدول ۸. مشخصه‌های نکویی برازندگی مدل پیش بینی توسعه حرفه ای معلمان

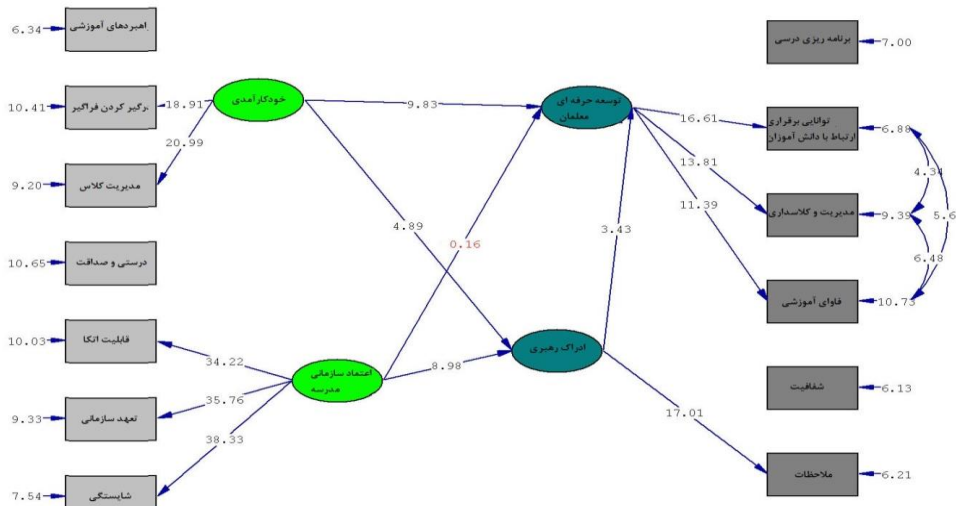
برآورد	خرده مقیاس مشخصه
۲/۱۶	نسبت مجذور خی به درجه آزادی ($X^2/df < 3$)
۱۰۰/۸۱	مجذور خی (X^2)
۵۶	درجه آزادی (df)
۰/۰۰۱	سطح معنی داری (p)
۰/۰۵	ریشه میانگین مجذورات پس مانده ها ($RMSEA < 0.08$)
۰/۹۵	شاخص نکویی برازش ($GFI > 0.90$)
۰/۹۳	شاخص تعدیل شده نکویی برازش ($AGFI > 0.90$)
۰/۹۹	شاخص برازش تطبیقی ($CFI > 0.90$)

یکی از شاخص‌های عمومی برای به حساب آوردن پارامترهای آزاد در محاسبه شاخص‌های برازش، شاخص مجذور خی بهنجار است که از تقسیم ساده مجذور خی بر درجه آزادی مدل محاسبه می‌شود. چنانچه این مقدار کمتر از ۲ باشد مطلوب است و اگر از ۵ کمتر باشد با اغماض قابل قبول است. شاخص RMSEA در بیشتر تحلیل‌های عاملی تاییدی و مدل‌های معادلات ساختاری استفاده می‌شود. اگر مقدار این شاخص کوچکتر از ۰/۰۵ باشد، برازندگی مدل خوب است. دامنه تغییرات GFI و AGFI و CFI نیز بین صفر و یک است. مقدار قابل قبول این سه شاخص باید برابر یا بزرگتر از ۰/۹۰ باشد. با توجه به مشخصه‌های نکویی برازش که در جدول ۸ گزارش شده است برازش مدل پیش‌بینی توسعه حرفه‌ای معلمان در سطح مطلوبی قرار دارد. در ادامه نمودار مسیر مدل برازش شده همراه با پارامترهای برآورد شده (مقادیر استاندارد و آماره t) ارائه شده است.

Chi-Square=100.81, df=56, P-value=0.00023, RMSEA=0.050

شکل ۲: نمودار مسیر مدل برازش شده همراه با پارامترهای برآورد شده (مقادیر استاندارد)

Chi-Square=100.81, df=56, P-value=0.00023, RMSEA=0.050

شکل ۳: نمودار مسیر مدل برازش شده همراه با پارامترهای برآورد شده (آماره t)

در جدول ۹ نتایج بررسی فرضیه های پژوهش گزارش شده است.

جدول ۹. نتایج بررسی فرضیه های تحقیق

شماره	فرضیه	نتیجه
۱	خودکارآمدی معلم و (مولفه‌های آن) با ادراک رهبری رابطه دارد.	تایید شد
۲	اعتماد سازمانی مدرسه و (مولفه‌های آن) مدرسه با ادراک رهبری رابطه دارد.	تایید شد
۳	ادراک رهبری و (مولفه‌های آن) با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد.	تایید شد
۴	اعتماد سازمانی مدرسه و (مولفه‌های آن) مدرسه با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد.	تایید نشد
۵	خودکارآمدی معلم و (مولفه‌های آن) با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد.	تایید شد
۶	ادراک رهبری در رابطه خودکارآمدی معلم با توسعه حرفه‌ای معلمان نقش میانجی دارد.	تایید شد
۷	ادراک رهبری در رابطه اعتماد سازمانی مدرسه با توسعه حرفه‌ای معلمان نقش میانجی دارد.	تایید شد

بحث و نتیجه گیری

نتایج این پژوهش، حمایت‌های تجربی برای ارتباط نظری بین مولفه‌های خودکارآمدی معلم، اعتماد سازمانی مدرسه، با میانجیگری ادراک رهبری بر توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان ابتدائی را در قالب یک مدل ساختاری فراهم آورده است. در واقع این پژوهش به تبیین علی پاره‌ای از عواملی که می‌توانند به طور مستقیم و غیرمستقیم بر توسعه حرفه‌ای تاثیرگذار باشند، پرداخته است. با توجه به فرضیه اول که خودکارآمدی معلم و (مولفه‌های آن) با ادراک رهبری رابطه دارد. نتایج به دست آمده در این پژوهش بیانگر این بود که خودکارآمدی معلم و مولفه‌های آن که شامل (راهبردهای آموزشی، مدیریت کلاس درس و درگیرکردن فراگیر) می‌باشد با ادراک رهبری رابطه دارد و با پژوهش‌های Taheri & Hoveyda (2019) و Weisheh & Kochi Abbaspour همخوانی دارد و همچنین با پژوهش‌های Hyseni & Hoxha (2017) Duraku؛ (Shojaee & Mortazavi, 2015)؛ Farahinejad, Navidi Neko & Arianfar (2012)؛ Kentucky (2016) که نشان دهنده رابطه معنی‌داری بین خودکارآمدی معلم و رفتارهای رهبری ادراک شده می‌باشد همخوانی دارد. بنابراین می‌توان گفت زمانی که معلمان به آن حد از خودکارآمدی برسند در وجود خود به نوعی از احساس کارآمد بودن و توانمند بودن دست یافته و مواردی از قبیل شفافیت رابطه‌ای و ملاحظات رهبری را به خوبی درک خواهند نمود و برای توسعه حرفه‌ای و دانش افزایی، قدم‌های اساسی بر خواهند داشت. در راستای تایید این فرضیه، در پژوهشی Mathews (2017) در رابطه با ارتباط میان خودکارآمدی معلمان

ابتدائی و رهبری ساختاری نشان دادند، معلمانی که از حس خودکارآمدی بالایی برخوردار بودند، با ادراکی که از رفتار رهبری مدیران خود داشتند به توانایی مدیران خود برای ایجاد شرایط موثر اعتقاد داشتند و به آن احساس دست یافتند که از طرف مدیران خود حمایت می‌شوند. این بیانگر این بود که خودکارآمدی معلم با ادراک رهبری رابطه مثبت دارد و ادراک رهبری خود نیز متقابل در افزایش خودکارآمدی معلمان موثر است.

با توجه به فرضیه دوم، اعتماد سازمانی مدرسه و (مولفه‌های آن) با ادراک رهبری رابطه دارد. نتایج این پژوهش نشان داد که بین اعتماد سازمانی مدرسه و مولفه‌های آن که شامل (صداقت و درستی، اتکا و وابستگی، تعهد سازمانی، قابلیت شایستگی) می‌باشد با ادراک رهبری رابطه مثبت و معناداری دارد.

نتایج این پژوهش با پژوهش‌های (Boyacı, Kaheh & Seyyed naghavi (2012)، (2012)؛ (2018) Fatih Karacabey & Bozkuş؛ (2017) Rahimiyan همسو بوده و هم‌چنین با پژوهش‌های (Majidian fard & Bligh (2017) همخوانی دارد. چنانچه در راستای این ادعا در پژوهشی (Rahayuningsih (2019) در رابطه با تاثیر مثبت اعتماد سازمانی، نقش مهم اعتماد را در تقویت روابط کاری برای اطمینان در سازمان‌ها دانسته است و در حقیقت اعتماد در سازمان با افزایش تعهد سازمانی، موجب نگرش و درک بهتری نسبت به رهبران شده و این می‌تواند بر تمایل به فعالیت‌های یادگیری مشترک تأثیرگذار باشد. در تبیین یافته‌ها می‌توان گفت زمانی که در مدارس اعتماد سازمانی ایجاد شود و همکاران به یکدیگر و به مدیران اعتماد نموده و این اعتماد باعث می‌شود که شفافیت نقش و ملاحظات رهبری را به خوبی درک نموده و به مدیران و توصیه‌های آن‌ها را در جهت رونق توسعه حرفه‌ای مدنظر قرار دهند. در حقیقت اعتماد سازمانی در مدرسه در رفتارها و نگرش معلمان نسبت به کارشان و تعاملات اجتماعی و ادراک رهبری آنان در مدارس تأثیر می‌گذارد و زمانی که معلمان به مدیران خود اعتماد دارند بهتر کار خواهند کرد و این امر مدیران مدارس را قادر می‌سازد که فرصتی برای معلمان فراهم نمایند تا عملکرد خود را بهبود بخشند و معلمان تمایل دارند به مدیران اعتماد کنند و درک درستی از رفتار مدیران داشته باشند، کسانی که به آن‌ها انگیزه می‌دهند و به مشارکت تشویق می‌کنند و آنها را به سمت خودسازی و توسعه حرفه‌ای ترغیب کنند.

با توجه به فرضیه سوم، ادراک رهبری و (مولفه‌های آن) با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد. نتایج پژوهش نشان داد که ادراک رهبری و مولفه‌های آن که شامل (شفافیت و ملاحظات رهبری) می‌باشد با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد، این یافته‌ها با پژوهش‌های

پیشین (2017) Chang؛ (2018) Godlesky؛ (2016) Geren همخوانی دارد. می‌توان ادعا کرد که عدم تأثیر ادراک رهبری در برنامه‌های آموزش ضمن خدمت برای توسعه یادگیری مدرسه ممکن است به عدم بهره‌وری مطلوب در این آموزش‌ها منجر شود. اعتقاد بر این است که می‌توان با شفافیت و ملاحظات رهبری و درک صحیح معلمان از رفتارهای رهبری برنامه‌های آموزش ضمن خدمت را به شکلی ترتیب داد تا معلمان بتوانند خودشان را توسعه دهند و به آن‌ها در بهبود شایستگی‌هایشان کمک کنند و باعث توسعه حرفه‌ای شوند (Ertürk & Sezgin Nartgün, 2019: 392). در حقیقت رهبری و رفتار ادراک شده رهبر، فعالیت سازمانی است که فرصت‌های یادگیری را برای توسعه حرفه‌ای معلمان و به منظور پیشرفت دانش‌آموزان در فعالیت‌های آموزشی، فراهم می‌کند (Rajabzadeh, Lesani & Motahari, Nejad, 2015: 168).

با توجه به فرضیه چهارم اعتماد سازمانی مدرسه و (مولفه‌های آن) با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد. همچنین نتایج بیانگر این بود که رابطه اعتماد سازمانی و مولفه‌های آن که شامل (صداقت و درستی، اتکا و وابستگی، تعهد سازمانی، قابلیت شایستگی) با توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان ابتدایی مورد تایید نمی‌باشد. که با پژوهش‌های (Galavandi & Nagipour, 2016) همخوانی ندارد. که دلیل آن می‌تواند به علت استفاده از ابزارهای گوناگون، گروه‌های متفاوت سنی و فرهنگ‌های متفاوت شرکت‌کنندگان در پژوهش باشد. اعتماد سازمانی به معنی داشتن اطمینان به نیت و اعمال دیگران است و عامل لیدی در روابط متقابل نوین به شمار می‌رود. اعتماد به سازمان در دستیابی به اهداف آن نقش مهمی دارد. پیچیدگی و نداشتن اطمینان ذاتی در ماهیت کسب و کار امروزی و حجم همکاری‌های متقابل، اثربخشی روابط کاری را پیچیده کرده است. اعتماد اثرات درون فردی و بین فردی ایجاد کرده و روابط درون و برون سازمان را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد و پایین بودن اعتماد درون سازمانی، نوعاً افزایش تعارض، بی‌ثباتی سازمانی، ترک خدمت، کاهش انگیزش و مانع تراشی بر سر تحقق اهداف سازمانی را در پی خواهد داشت (Abdollahzadeh Delawari & Zamani, 2015: 50).

با توجه به فرضیه پنجم که خودکارآمدی معلم و (مولفه‌های آن) با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد. این فرضیه در این پژوهش مورد تایید می‌باشد و مولفه‌های خودکارآمدی معلم که شامل (راهبردهای آموزشی، مدیریت کلاس درس و درگیر کردن) فراگیر می‌باشد با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد که با پژوهش‌های (Al Rashed, Yang, Mohaidat, Alnuaimi & Badri, 2016)؛ (Darling-Hammond, 2017)؛ (Gardner, 2017)؛ (Admiraala et al, 2019) همخوانی دارد. در تبیین یافته‌ها می‌توان گفت زمانیکه نوعی حس توانمندی و خودکارآمدی

بودن در فرد ایجاد شود به عنوان نوعی نیروی سوق دهنده در فرد عمل نموده و باعث گرایش فرد به سمت پیشرفت و رسیدن به توسعه حرفه‌ای فرد از لحاظ دانش‌افزایی و مهارت‌آموزی می‌گردد. چنانچه در رابطه بین خودکارآمدی و توسعه حرفه‌ای Motaghinia, Weis Karami (2018) & Deldar در پژوهشی در مورد اجرای برنامه‌های توسعه حرفه‌ای مبتنی بر خودکارآمدی برای معلمان شاغل، دریافتند که توسعه حرفه‌ای از طریق دوره‌های ضمن خدمت، سبب توانمندی و جلوگیری از فرسودگی شغلی آنان خواهد شد و خودکارآمدی با توسعه حرفه‌ای معلمان رابطه دارد و نتایج به دست آمده از این پژوهش بیانگر این است که، خودکارآمدی باور درونی فرد است که معلمان را در اجرای برنامه‌های توسعه حرفه‌ای از طریق دوره‌های ضمن خدمت توانمند می‌سازد و در حقیقت خودکارآمدی، یکی از متغیرهای تاثیرگذار بر معلم است که می‌تواند محور برنامه‌های آماده سازی و توسعه حرفه‌ای معلمان قرار گرفته و او را در مواجهه با مشکلات ناشی از ضعف توانمندی آموزشی مصون نگه دارد.

با توجه به فرضیه ششم که ادراک از رهبری در رابطه‌ی خودکارآمدی معلم با توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان نقش میانجی دارد. نتایج بدست آمده در این پژوهش بیانگر آن است که بین خودکارآمدی و توسعه حرفه‌ای معلمان با میانجیگری ادراک رهبری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، که با پژوهش‌های Sepahvand, Arefnejad & Shariatnejad (2018) همخوانی دارد در راستای این ادعا در پژوهشی Ghunu (2019) در رابطه بین خودکارآمدی و ادراک رهبری نشان داد که خودکارآمدی برای درک فرد در رابطه با کنترل خود، تنظیم فرایند تفکر، انگیزش و وضعیت روانی و عاطفی معلم مهم است و فردی که دارای خودکارآمدی بالایی است برای دستیابی به هدف خود تلاش خواهد کرد. چنانچه خودکارآمدی با سه شاخصه درگیری دانش‌آموزان، راهبردهای آموزشی و مدیریت کلاس به معلمان کمک می‌کند که دانش و مهارت خود را بهبود بخشند و در بهبود کیفیت یادگیری و پیشرفت و توسعه شغلی معلمان به عنوان حرفه‌ای نیز کمک نمایند، که در این میان ادراک رهبری با شفاف سازی نقش و ملاحظات رهبری نقش موثرتری ایفا خواهد کرد (Ghunu, 2019: 226).

در تبیین یافته‌ها می‌توان گفت زمانی که معلمان شفافیت نقش رهبر و ملاحظات رهبری را درک نمایند حس خودکارآمدی خود را تقویت نموده و در عرصه توسعه حرفه‌ای و آموزش از همکاران و اندوختن دانش، فعال و کوشا خواهند بود. در حقیقت می‌توان خودکارآمدی را به عنوان یکی از پیش نیازهای توسعه حرفه‌ای معلمان در نظر گرفت. زیرا، وقتی معلمان احساس مثبتی در مورد توانایی‌های خود داشته باشند و خود را در شغل و حرفه خود، توانمند تصور کنند و در عمل نیز برای بهبود عملکرد خود در زمینه تخصصی کوشش نمایند، تبعاً برای اینکه

این احساس خودکارآمدی تسری پیدا نموده و موجب توسعه حرفه‌ای بالاتری گردد نیازمند ادراک رهبری سازنده‌ای می‌باشد در اینجا، رهبر در ایجاد، حفظ و ارتقای این احساسات مثبت، نقش ارزنده‌ای خواهد داشت.

با توجه به فرضیه هفتم که ادراک رهبری در رابطه اعتماد سازمانی مدرسه با توسعه حرفه‌ای معلمان نقش میانجی دارد، این فرضیه تایید می‌شود و اعتماد سازمانی مدرسه به صورت غیرمستقیم بر توسعه حرفه‌ای تاثیر دارد که ادراک رهبری در رابطه اعتماد سازمانی مدرسه با توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان نقش میانجی دارد، که با پژوهش‌های (2015) Demir ؛ Wahlstrom & Louis (2008) همخوانی دارد در این پژوهش‌ها که رابطه اعتماد سازمانی و ادراک رهبری و توسعه حرفه‌ای را مورد بررسی قرار دادند یافته‌ها نشان دهنده رابطه مثبت و قوی بین این سه متغیر بود. در نهایت نتایج نشان داد که ادراک رهبری در رابطه اعتماد سازمانی مدرسه، خودکارآمدی معلمان بر توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان نقش میانجی را دارد. رهبر با شفافیت نقش و ملاحظات رهبری خود در ادراک رهبری نقش سازنده‌ای ایفا نموده که با ایجاد حس اعتقاد و اعتمادسازمانی در کارکنان، نه تنها آن‌ها را برای انجام عملکرد مؤثر تشویق می‌کند، بلکه آنان را به سازمان خود متعهدتر نیز می‌نماید و این خود نیز می‌تواند در گسترده نمودن توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان و دانش‌افزایی و مهارت‌آموزی آنان اثرگذار باشد.

پیشنهادهای پژوهش

پژوهش حاضر تنها برای معلمان شهر ارومیه انجام شده است، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌هایی مشابه این به صورت کیفی و با ابزارهای مختلف برای شهرها و استان‌های دیگر نیز انجام شود. با توجه به اینکه ادراک رهبری در رابطه بین مولفه‌های خودکارآمدی و اعتمادسازمانی با توسعه حرفه‌ای معلمان نقش میانجی را ایفا می‌کند، لذا پیشنهاداتی در این پژوهش مطرح می‌گردد که مدیران مدارس با شفافیت نقش و ملاحظات رهبری خود هر چه بیشتر با افزایش خودکارآمدی معلمان و ایجاد اعتمادسازمانی در مدارس در توسعه حرفه‌ای معلمان فعال و کوشا باشند. همچنین بخاطر رسیدن به هدف تأمین پشتیبانی علمی قوی‌تر از مدیران مدارس انتظار می‌رود که با دوره‌های ضمن خدمت و اتخاذ مهارت‌های جدید در تدریس، پیشرفت توسعه حرفه‌ای مدارس را با موفقیت بیشتری آغاز کنند. توسعه حرفه‌ای معلمان با اعتماد و تمایل به مشارکت در فعالیتهای تقویتی مرتبط انجام می‌شود پیشنهاد می‌شود که با ادراک رهبری صحیح در مدارس توسعه حرفه‌ای معلمان را بر حسب تمایل آن‌ها برای شرکت در

فعالیت‌های تقویت کننده مرتبط با تدریس و تأثیر مورد انتظار مشارکت تقویت شود و با توجه به مهم جلوه نمودن توسعه حرفه‌ای معلمان پیشنهاد می‌شود الگوی برنامه درسی جدید و تدریس از برنامه درسی دانش محور به برنامه‌ای تغییر یابد که بر فعالیت‌ها و شیوه‌های بیشتر برای دستیابی به کسب دانش بپردازند که می‌تواند کلید تبدیل شدن به معلم موفق باشد.

منابع

- Abdollahzadeh Delawari, N., & Zamani, F. (2015). Investigating the Relationship between Organizational Trust and Organizational Learning among Education and Training Staff in Urban Development: *Educational Management Innovations*, 10(2): 58-49. [in Persian]
- Admiraal, W., Schenke, W., De Jong, L., Emmelot, Y., & Sligte, H. (2019). Schools as professional learning communities: what can schools do to support professional development of their teachers?. *Professional Development in Education*, 1-15.
- Arianfar, Kh ., Navidi Neko, R., & Farahinejad, M. (2012). Investigating istributive Leadership Style and its Effects on Organizational Citizenship Behavior and Teachers' Self-efficacy (Case Study: Tehran Elementary School Boys), *Journal of Management Research, Special*, Issue on Issues 94 and 95 / Spring and Summer 2012: 66-77. [in Persian]
- Ashrafi, S., & Reza Zainabadi, H. (2017). Engagement with a teacher's job: Examining syndromes, dimensions, and assessing the status of schools in the city of Khorramabad. *Quarterly Journal of Educational Innovation*, 64: 7-18. [in Persian]
- Azim pour, E., Mesr Abadi, J., & Yarmohammad Zadeh, P. (2015). Design and validation of teacher training strategies scale. *Scientific Journal of Educational Research*. 8(31): 63-75.
- Badri, M., Alnuaimi, A., Mohaidat, J., Yang Guang., & Al Rashed, A. (2016). Perception of Teachers' Professional Development Needs, Impacts, and Barriers: The Abu Dhabi Case, *SAGE* ,OpenJuly-September 2016: 1 –15© The Author(s) 2016DOI: 10.1177/2158244016662901.
- Bautista, A., & Ruiz, R. (2015). Teacher Professional Development:International Perspectives and Approaches, *Psychology, Society, & Education*, 2015. Vol. 7(3), pp. 240-251.
- Bird, J., Wang, Ch., Watson, J., & Murray, L. (2009). Relationships among Principal Authentic Leadership and Teacher Trust and Engagement Levels, *Journal of School Leadership*, 19(2) :153-171.

- Boyacı, A., Fatih Karacabey, M., & Bozkuş, K. (2018). The Role of Organizational Trust in the Effect of Leadership of School Administrators on Job Satisfaction of Teachers, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(3): 437-482
- Brenda Kay, H. (2011). *Teacher's Perception of their Principal's Leadership Style and the Effects on Student Achievement in Improving and non-improving schools*, Graduate Theses and Dissertations, <http://scholarcommons.usf.edu/etd/3726>.
- Daniëls, E., Hondeghem, A., & Dochy, F. (2019). A review on leadership and leadership development in educational settings, *Educational Research Review*, 27 (2019): 110–125.
- Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). Effective Teacher Professional Development (research brief). Palo Alto, CA: *Learning Policy Institute*. info@learningpolicyinstitute.org.
- Demir, K. (2015). The Effect of Organizational Trust on the Culture of Teacher Leadership in Primary Schools, *Educational Sciences: Theory & Practice* • 2015 June • 15(3) • 621-634
- Dibayi Saber, M., Abbasi, E., Fathi Vajargah, K., & Safayi movahed, S. (2016). Explaining the Professional Teacher Competency components and Analyzing Its Place in the Upper Certificate of Education in Iran, *Biannual Journal of Training & Learning Researches*, 13(2)/24, Autumn & winter 2016 : 109-123. [in Persian]
- Ertürk, R., & Sezgin Nartgün, S. (2019). The relationship between teacher perceptions of distributed leadership and schools as learning organizations. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 6(2), 381-396. DOI: <https://doi.org/10.33200/ijcer.596918>.
- Fu Chang, D. (2017). Investigating the Major Effect of Principal's Change Leadership on School Teachers' Professional Development, *IAFOR Journal of Education*, 5(3): 139-154.
- Geren, L. L. (2016). "*Principals' Perceptions Of Professional Development: Options That Support Effective Leadership*". Theses & Dissertations. 615: 1-202, <https://ir.library.illinoisstate.edu/etd/615>.
- Ghunu, N. (2019). Teacher's Perception of Principal Leadership on Self-efficacy, *Advances in Social Science, Education and Humanities Research (ASSEHR)*, 258: 225-230.
- Godali, H. (2016). *Investigating the relationship between study program and professional development of elementary teachers in Kashan*, Master thesis. Educational Sciences Faculty of Humanities. Kashan University: 1-107. [in Persian]
- Godlesky, L. E. (2018). *Examining The Relationship Between Teacher Leadership Perception And Professional Learning Community Engagement*. Theses And Dissertations Rowan University: 1-202, <https://Rdw.Rowan.Edu/Etd>.

- Hibbard, B. L. (2016). "Teacher Perception Of Principal Leadership Practices: Impacting Teachers' Sense Of Self-Efficacy In Rural Appalachia Kentucky, Online Theses and Dissertations. 374:1-201, <https://encompass.eku.edu/etd/374>.
- Hoxha, L., & Hyseni-Duraku, Z. (2017). The Relationship between Educational Leadership and Teachers' Self-efficacy, *The European Journal of Social and Behavioural Sciences EJSBS*, Volume XX (eISSN: 2301-2218): 2508- 2519.
- Kalantari Khandani, E., & Farrokhi, M. H. (2016). Take a look at the professional development of Fiction Teachers and Tutorials and Learning Activities. *Quarterly Journal of Teacher Training Fc. 2* (3): 96-73.
- Kentucky, E. (2016). *Teacher Perception Of Principal Leadership Practices: Impacting Teachers' Sense Of Self-Efficacy In Rural Appalachia Kentucky* Brandon Lee Hibbard Eastern Kentucky University, Theses and Dissertations Student Scholarship.
- Khakbaz, Z. S., Fadaei, M. R., & Mousapour, N.A. (2007). The Effect of Study * on the Professional Development of Mathematical Teachers, 2007, *Quarterly Journal of Education* , 94: 123-146.
- Khatun, R . (2013). A Study of the Relationship Between Instructional Methods and Learning Styles in Learning Leadership Skills, *International Journal on Leadership*, Volume 1 Issue 2 October 2013: 34-47, <https://www.researchgate.net/publication/259189201>.
- Kordi, E., & Nasti zayi, N. (2015). The Relationship between Servant Leadership Style and Organizational Learning with Teachers' Job Engagement in Zahedan Exceptional Schools. *Quarterly Journal of Career & Organizational* , 7(23): 68-91. [In Persian].
- Koşar, S. (2015). *Trust in School Principal and Self-efficacy as Predictors of Teacher Professionalism*, Received: 04.02.2015, Publisher: Türk Eğitim Derneği.
- Mathews, T. (2017). *The Relationship between Elementary Teachers' Perceived Self-Efficacy and Principals' Facilitation of Professional Learning Communities, for the degree of Phd Of Education with an emphasis on Educational Leadership*, College of Saint Mary: 1-110.
- Mortazavi, L., & Shojaee, M. H. (2015). Investigating the Relationship between Genuine Leadership Perceived with Promotional Psychological Ownership and Preventive Psychological Ownership; *Transformation Management Research Journal*, 7(2): 104-128. [in Persian]
- Mottaghinia, M.R., Veis Karami, H. A., & Deldar, A.A. (2018). Self-efficacy: What's in use in teacher training and development, *Modern Teacher Education Strategies Quarterly*, 4 (5): 29-52. [in Persian]
- Naghypour, K., & Ghalavandi, H. (2016). Predicting staff development based on organizational trust components among female high school teachers in Urmia.

- Journal of Educational Leadership and Management Islamic Azad University of Garmsar Branch*: 139-155. [in Persian]
- Rahayuningsih, I. (2019). The Positive Impact of Organizational Trust: a Systematic Review, *Journal of Educational, Health and Community Psychology*, 8(1), 2019 E-ISSN 2460-8467.
- Rajabzadeh, R., Lesani, M., & Motahari Nejad, H. (2015). The Relationship between Teachers' Perceptions of Leadership and Educational Leadership with Their Effectiveness and Their Perception of Organizational Change. *Leadership Research and Educational Management, Quarterly Journal*, 7(5): 94- 154. [in Persian]
- Rezayi, H., & Haghani, F. (2015). Classroom management Techniques: Tips for managing classroom, *Iranian Journal of Medical Education*: 15(27) : 192-204. [in Persian]
- Sahami, S., Gheisar, M., & Abbasi, Z. (2012). Investigating the Attitudes of Teachers and Experts toward the Performance of Managers with Degrees in Management and Educational Planning and Other Fields, *New Approach in Educational Management*, 12, 97-85. [in Persian]
- Salimi, J., & Ramezani, Gh. (2014). Identifying the Effective Teaching Components and Assessing the Teaching Condition (Case Study of Applied University of Kurdistan). *Quarterly Journal of Measuring and Evaluation Studies*, 4 (8): 61 - 33. [in Persian]
- Sepahvand, R., Arefnejad, M., & Shariatnejad, A. (2018). Analysis of Genuine Leadership Identity Indicators in Human Improvement Using the Interpretive Ranking Process Approach, *Public Management Research*, (11): 199-227. [in Persian]
- Seyyed naghavi, M. A., & Kaheh, M. (2012). The Role of Genuine Leadership in Improving the Level of Creativity and Employee Exhaustion, *Quarterly Journal of Management Studies (Improvement and Evolution)*, 23(76): 1-27. [in Persian]
- Sharifi Asl ,Z., Chabok ,A., Hatamizadeh ,N., & Reza Soltani, P. (2012). The Relationship of Organizational Commitment with the Productivity of the Members of the Rehabilitation Group: Razi Nursing Educational-Therapeutic Center (2011), *Journal of Nursing and Midwifery Faculty Birjand University of Medical Sciences*, 9(2): 1-8. [in Persian]
- Taheri, M. (2012). *Model of teacher professional development in teacher training centers, PhD thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Beheshti University*: 1-63. [in Persian]
- Taheri, M., & Hoveyda, R. (2012). Reflective Leadership in Schools and Its Role in Improving Teachers' Self-Efficacy Beliefs, *Journal of School Administration*, 7(2): 1-19. [in Persian]
- Wahlstrom, K., & Seashore Louis, K. (2008). How Teachers Experience Principal Leadership: The Roles of Professional Community, Trust, Efficacy, and Shared Responsibility, *Educational Administration Quarterly*, Vol. 44, No. 4 (October 2008) 458-495.

- Weiseh, S.M., Abbaspour, H., & Kochi, S. (2018), The Effect of Genuine Leadership on Employees' Self-Efficacy with Emphasis on the Role of Organizational Culture (Case Study: Ilam University Personnel). *Journal of Scientific Research Ilam Culture*, 60 and 61: 102-129. [in Persian]
- Yazdkhashti, B., & Hemmati, R. (2009). Students' confidence in teachers and their promotion strategies: Case study of secondary schools Zanjan city, *Quarterly Journal of Education* , 99: 97-69. [in Persian]
- Zarei, H. A., & Gholam Hosseinzadeh, A. K., & Charmchian Langroudi, M. (2017). Modeling the Structural Equation for Teaching Effectiveness of Middle Eastern Mathematicians, Scientific and Research *Journal of Education and Evaluation*, 10 (38): 113-95.[in Persian]